

Андрій Анатолійович Моренчук,
Андрій Андрійович Моренчук

Особливості політичної системи Швеції: досвід для України

Досліджено особливості політичної системи сучасної Швеції. Відмічається, що в країні не існує Конституції у вигляді єдиного кодифікованого акту. Основу конституційного ладу визначають чотири документи: Форма правління; Акт про престолонаслідування; Акт про свободу друку; Основний закон про свободу висловлювань. Вказується, що за формою правління Швеція є конституційною монархією. Повноваження монарха дуже обмежені й зводяться до церемоніальних функцій. Країна накопичила унікальний досвід застосування пропорційної виборчої системи. Її особливі механізми дають змогу забезпечити стабільність парламентської коаліції та уряду. За рахунок значних обмежень повноважень монарха типові функції глави держави розподілені між главою уряду та парламентом. Значними повноваженнями наділені органи місцевого самоврядування. Виділено елементи, які доцільно було б застосувати у вітчизняній практиці.

Ключові слова: політична система; обмежена монархія, пропорційна виборча система, тальман.

Постановка наукової проблеми та її значення. Швеція привертає увагу багатьох дослідників. Цьому сприяють успіхи цієї країни в розбудові демократичного суспільства з високим ступенем соціальних гарантій. При цьому країною напрацьована низка унікальних політичних механізмів. Вивчення цього досвіду представляє особливий науковий інтерес в умовах реформування вітчизняної політичної системи.

Аналіз досліджень. Серед наукових праць, присвячених дослідженню політичної системи Швеції, важливе місце займає збірник «Оксфордський посібник шведської політики» упорядкований Джоном Пієрре (Jon Pierre) [10]. Робота представляє собою низку статей різних авторів, присвячених різноманітним аспектам функціонування політичної системи сучасної Швеції та основних тенденцій розвитку її суспільства, починаючи від конституційного ладу й закінчуючи гендерною політикою. Матеріали багатьох публікацій базуються на широкій статистичній і документальній базі.

Ще однією фундаментальною працею, присвяченою конституційному устрою Швеції є книга Роджера Конглетона (Roger D. Congleton) [4]. Автор залучив у своє дослідження широкий масив статистичного матеріалу, починаючи з 1866 р., й зробив глибокий аналіз конституційних реформ Швеції та їх вплив на розбудову ефективної та збалансованої демократичної системи. Ключовим питанням шведської політики впродовж ХХ ст. присвячена робота Лейфа Левіна (Leif Lewin) [7]. Серед питань, які розглядає автор, це реформування парламентаризму, пенсійної системи, військової політики тощо.

Електоральним настроям та тенденціям у розвитку партійної системи Швеції присвячена робота Пауля Таггарта (Paul A. Taggart) [13]. Автор вказує на те, що понад п'ятдесят років Швеція мала п'ять партій, які постійно набирали достатню кількість голосів, щоб отримати місця в парламенті – Соціал-демократична партія, Поміркована партія, Партія Центру, Ліберальна Партія й Партія Лівих Сил. При цьому домінуюча роль припадала на соціал-демократів. Саме представники цієї політичної сили традиційно очолювали уряд у країні. У 1988 р. Партія Зелених стала шостою партією, що потрапила до Риксдагу. На виборах 1991 р., коли зелені втратили свої місця, вперше з'явилося дві нові партії: Християнські демократи та Нова демократія. Вибори 1994 р. означали повернення зелених та закріплення позицій Нової демократії. Загалом автор констатує консолідацію й посилення позицій лівих сил у партійній палітрі сучасної Швеції. Ними досліджувалася виборча система Швеції як особливий політичний феномен [1]. Через призму соціальної психології та поведінкового аналізу досліджують електоральні процеси в Швеції та Сполучених Штатах Дональд Гранберг і Сьорен Голмберг (Donald Granberg, Sören Holmberg) [5]. Колективна монографія під редакцією Лі Майлеса (Lee Miles) присвячена наслідкам вступу Швеції в ЄС і зосереджена, насамперед, на зовнішній політиці країни [9]. Однак нерідко автори зупиняються й на наслідках євроінтеграції для політичної системи. Праця Томаса Дж. Ентоні (Thomas J. Anton) [3] представляє інтерес більше в історичному

контексті, так як присвячена управлінській практиці в Швеції у 1950–1970-х рр. Особливостям податкової системи й фінансування держави у порівняльному контексті Швеції з Великобританією та Сполученими Штатами Америки присвячена робота Свена Стейнмо (Sven Steinmo) [11]. Автор відмічає, що шведська податкова система більш стабільна, ніж у США й Великобританії. Населення загалом погоджується на високі податкові ставки, так як усвідомлює, що за саме за їх рахунок держава гарантує належний рівень соціального забезпечення й розбудовує сучасну систему загального добробуту. Податкову систему Швеції досліджував також Свен-Олоф Лодін (Sven-Olof Lodin) та ін. Таким чином досвід розбудови ефективної демократичної моделі з високими соціальними стандартами життя, який взяла за зразок значна кількість європейських держав, представляють значний інтерес в умовах реформування сучасної України.

Мета та завдання статті: дослідити особливості політичної системи сучасної Швеції; з'ясувати, якими інструментами й механізмами забезпечується ефективність функціонування державних органів; охарактеризувати переваги та недоліки шведської демократичної системи; проаналізувати, які аспекти шведської політичної практики доцільно було б застосувати у вітчизняній практиці.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Швеція належить до невеликої групи країн, поряд із Великобританією та Ізраїлем, що не мають конституції у вигляді єдиного кодифікованого акту. Сучасну конституцію Швеції складають чотири конституційно-правові акти: Форма правління 1974 р.; Акт про престолонаслідування 1810 р.; Акт про свободу друку 1949 р.; Основний закон про свободу висловлювань 1991 р. При цьому Швеція стала першою країною, де на конституційному рівні була оголошена свобода друку. Перша редакція Акту про свободу друку була прийнята у 1812 р. Документ проголошував право друкувати твори без попереднього контролю держави. Крім того, діють акти, які займають проміжне положення між конституційними актами та звичайними законами. До таких, наприклад, належить акт про Риксдаг, прийнятий у вересні 2014 р. [14]. Внесення змін до конституційних актів Швеції передбачає доволі складну процедуру. Спочатку зміни та доповнення приймаються парламентом більшістю голосів. Після цього на вимогу частини депутатів або населення в один день із наступними парламентськими виборами може бути проведений референдум за певними поправками, причому не консультативний, як усі референдуми в Швеції, а обов'язковий. Якщо на референдумі більшість його учасників висловиться проти поправок, то вони вважаються не прийнятими. Якщо поправки на референдумі будуть схвалені населенням, то вони мають бути схвалені новим складом парламенту, обраним у цей же день. Якщо новий парламент затвердить більшістю голосів поправки до конституції, прийняті колишнім парламентом і затверджені на референдумі, то вони вступають у силу [2]. Форма правління 1974 р. – найдокладніший і ключовий документ. Саме він охоплює найбільш важливі суспільні відносини – права та свободи людини, державний устрій, міжнародні відносини тощо, а решта три акти багато в чому доповнюють її й регулюють більш вузькі питання. Форма правління 1974 р. складається з 172 параграфів, які об'єднані в 13 розділів: «Основи державного ладу»; «Основні свободи й права»; «Риксдаг»; «Робота риксдагу»; «Глава держави»; «Уряд»; «Робота уряду»; «Фінансова влада»; «Відносини з іншими державами»; «Правосуддя та управління»; «Контролююча влада»; «Війна й безпека війни»; «Перехідні положення». Згідно з Формою правління 1974 р. й Акту про престолонаслідування 1810 р. правлячою династією в Швеції є династія Бернадотів. Вона має французьке походження й була закликає на шведський престол у 1818 р. Нинішнім королем Швеції з 1973 р. є Карл XVI Густав.

До 1979 р. в країні діяла салічна система престолонаслідування, згідно з якою влада монарха передавалася лише по чоловічій лінії. Однак у 1979 р. було запроваджено сучасну кастильську систему спадкування престолу. Тому шведський престол тепер можуть успадковувати як чоловіки, так і жінки. При спадкуванні саме старший брат чи старша сестра й їх нащадки мають перевагу перед молодшим братом, молодшою сестрою та їхніми нащадками. Нинішньою спадкоємницею шведського престолу є Вікторія Інгрід Аліса Дезіре Вестерголандська (народилася 14 липня 1977 р.). В неї є молодший брат принц Карл Філіп і молодша сестра принцеса Мадлен. Як спадкоємниця престолу Вікторія виконує роль регента у тих випадках, коли Карл XVI Густав не може виконувати свої обов'язки як глави держави та монарха.

У XIX ст. шведський монарх володів значними повноваженнями. Однак упродовж XX ст. він їх поступово втрачав і на сьогодні він є одним із «найслабших» у світі, а його роль суто номінальна. Серед обмежень влади монарха можна виділити: влада в країні виходить від народу, а не від монарха; монарх не очолює виконавчу владу; монарх не має права вето; монарх не має права розпустити парламент; монарх навіть формально не призначає прем'єр-міністра, міністрів; монарх не може змістити міністра; монарх не здійснює інших призначень – воєначальників, дипломатів та ін. (усі призначення здійснює уряд, рідше – парламент). Якщо монарх протягом шести місяців за станом здоров'я або з інших причин не виконував своїх обов'язків, парламент може констатувати припинення його повноважень. Під час війни монарх зобов'язаний слідувати за урядом і виконувати його доручення. Монарх не має права залишати країну без дозволу державних органів Швеції. Монарх не має права сповідувати ніякої релігії, крім прийнятої в Швеції євангелістської. Він також не має права вступати в шлюб без дозволу парламенту. Порушення цих правил тягне втрату трону як монархом, так і його нащадками. Єдине реальне повноваження короля Швеції – відігравати символічну церемоніальну роль.

Таким чином, Швеція має дуже «слабкого» монарха, «сильний» парламент – риксдаг і досить «сильний» уряд (на відміну від Великобританії та Іспанії, де монархи мають дуже великі повноваження) [2]. При цьому слід відзначити, що ініціатором таких радикальних обмежень владних повноважень монарха виступив безпосередньо сам Карл XVI Густав. Швеція представляє собою одну з успішних і стабільних політичних систем у сучасній Європі. Одна із причин цього, очевидно, є особлива виборча система, яка гарантує стабільність парламентської коаліції та уряду. В середині 70-х років XX ст. парламент країни, Риксдаг, було перетворено з двопалатного у однопалатний. Це було зумовлено тим, що були скасовані цензи, на підставі яких по-різному обиралися верхня та нижня палати й необхідність у двопалатному парламенті відпала [2]. Шведський Риксдаг обирається безпосередньо громадянами, яким виповнилося 18 років. Раніше народ обирав нижню, другу палату, а верхня палата обиралася ландстингами – представницькими органами ленів – областей країни. До 1994 р., більш ніж сторіччя, парламент (нижня палата) традиційно обирався на три роки. Зараз парламент обирається на чотири роки за пропорційною системою.

При цьому пропорційна виборча система в Швеції має низку специфічних рис. Так, парламент складається з 349 депутатів. Пропорційні вибори відбуваються в територіальних багатомандатних округах, яких усього 29. Територіально вони збігаються з ленами (областями), або комунами великих міст (Стокгольм, Гетеборг, Мальме). Таким чином кожний лен або велике місто обирає своїх депутатів. Відповідно, конкурують місцеві партійні списки загальношведських партій.

У територіальних округах розігрується 310 мандатів, а 39 зарезервовано як «вирівнюючі». За підсумками виборів мандати від округу розподіляються тільки між партіями, які по ньому зібрали не менше 12 % голосів. Після того як визначено 310 мандатів, розподіляються 39 «вирівнюючих» мандатів. Ці мандати надаються тим партіям, які набрали менше 12 % у виборчих округах, але не менше 4 % у масштабі всієї країни [10, с. 104]. Така система дає значну перевагу великим партіям (тільки вони спроможні подолати 12 %-ний бар'єр у кожному окрузі). Водночас залишається невеликий шанс у середніх партій (таким, що можуть зібрати 4 % по країні). Соціал-демократична партія – найсильніша й найбільш впливова в країні. З 1934 р. з невеликими перервами вона має більшість у Риксдазі й формує уряд [2].

У кінці XX ст. Швеція вдалася до своєрідного експерименту. З 1998 р. тут запроваджено преференційну систему. Вона надає виборцю можливість ставити позначку навпроти імені відповідного кандидата. За певних обставин це може вплинути на порядок партійного списку. Для цього кандидату потрібно набрати не менше 5 % особистих голосів (до 2010 р. межа для парламентських кандидатів становила 8 %) [10, с. 104].

Таким чином, при розподілі місць, що отримала партія, спочатку визначаються кандидати, які пройшли відсотковий поріг. Після цього, якщо з'ясується, що є ще вакантні місця, то розподіл продовжується на основі партійного списку. На практиці ця реформа мала незначний вплив на розподіл місць у парламенті, оскільки більшість персональних голосів були подані за кандидатів, що перебували на верхніх позиціях партійних списків. Окрім того, можливість голосування за конкретного кандидата використовується незначним числом виборців. Наприклад, на виборах у 2010 р. частка виборців, що скористалися преференційним правом, становила близько 25 % [10, с. 105].

При цьому не можна стверджувати, що реформа не мала ніякого позитивного ефекту. Політичні партії почали ретельніше підходити до підбору своїх кандидатів. Ті ж, у свою чергу, більш активно включаються у передвиборчу агітацію. Зріс рівень презентабельності шведської політики. Цікавим досвідом є також те, що політичні партії вже використовують нову систему як інструмент для вирішення внутрішніх ідеологічних конфліктів. Найбільш яскраво це проявляється у Соціал-демократичній партії, де можна знайти як про-ЄС зорієнтованих кандидатів, так і ЄС-скептиків. Таким чином, партія ніби дозволяє виборцям самостійно вирішити орієнтацію партії. Аналогічні приклади простежуються в Християнсько-демократичній партії в деяких виборчих округах, де є ідеологічні протиріччя між релігійними та світськими виборцями [10, с. 105].

Останні вибори до шведського парламенту відбулися 9 вересня 2018 р. На них 28,31 % голосів отримала Соціал-демократична партія, 19,8 % – Поміркована, 17,5 % – Шведські Демократи, 8,6 % – Партія Центру, 8 % – Ліва Партія (колишня комуністична), 6,3 % – Християнські Демократи, 4,4 % – Партія Зелених, 1,6 % – інші партії [12]. У підсумку сформувалася «червоно-зелена» коаліція, яку очолив лідер шведських соціал-демократів Стефан Левен (Stefan Löfven). Наступні чергові парламентські вибори в Швеції мають відбутись у 2022 р.

Ще однією цікавою практикою, яка може представляти значний інтерес для України є те, що в Швеції та частина кандидатів у депутати, які не пройшли за партійними списками, стають заступниками депутатів. Вони допомагають депутату в роботі й стають депутатами у разі, якщо посада депутата (заступником якого вони були) стане з якоїсь причини вакантною [2].

Головою шведського Риксдагу є тальман. Він обирається депутатами на термін повноважень парламенту. На практиці тальман, будучи головою парламенту, фактично виконує функції президента в парламентській республіці або монарха в парламентарній монархії. В його компетенцію входить представлення для призначення кандидатури прем'єр-міністра, низки посадових осіб. Він також виконує низку інших функцій. Це пов'язано з тим, що король у Швеції практично позбавлений навіть тих номінальних повноважень, які мають монархи в інших парламентарних монархіях (наприклад, офіційно призначати когось на посади). Поряд із тальманом Риксдаг обирає трьох віцетальманів.

Ще однією особливістю політичної системи Швеції є те, що, порівняно з іншими країнами Європи, вона має дуже «сильний» уряд. Він наділений тут не тільки традиційними для уряду функціями, а й (спільно з тальманом) виконує функції, властиві зазвичай монарху. Згідно з Формою правління 1974 р., «уряд управляє державою» [14]. Керує роботою уряду й є реальним політичним лідером країни прем'єр-міністр. Його обирає парламент. Зазвичай, це лідер партії, що перемогла на виборах. Найчастіше прем'єрське крісло в Швеції дістається лідеру Соціал-демократичної партії. Так, й нинішній уряд очолює Стефан Левен, лідер шведських соціал-демократів. Шведський уряд несе відповідальність перед парламентом, який має право висловити йому вотум недовіри. В такому випадку уряд або йде у відставку, або розпускає парламент і призначає дострокові вибори. Новий парламент обирається на залишок терміну каденції попереднього, розпущеного парламенту. На практиці ж в Швеції склався конституційний звичай: для Риксдагу ніколи не виносити вотум недовіри уряду, а уряду – ніколи не розпускати парламент [2].

Найважливішими повноваженнями шведського уряду є: розробка основних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики; представлення Риксдагу проекту бюджету; виконання бюджету; призначення суддів; призначення воєначальників; призначення дипломатичних представників за кордоном; призначення керівників шведської церкви з кандидатур, запропонованих церковним з'їздом; здійснення багатьох інших призначень у країні. Крім того, як зазначалось, уряд має право розпустити парламент та володіє ще іншими повноваженнями [10]. Члени Верховного суду й Верховного адміністративного суду формують Законодавчу раду. Цей орган володіє низкою функцій конституційного суду. Зокрема, Законодавча рада здійснює попередній конституційний контроль законопроектів. Державний сектор у Швеції поділяється на дві частини: загальнодержавний та місцевий. При цьому саме місцева влада становить більшу частину державного сектора в Швеції. Районні ради та муніципалітети незалежні один від одного.

Швеція є унітарною державою, поділеною на 21 окружну раду (landsting) та 290 муніципалітетів (kommuner). Кожна окружна рада відповідає повіту (лену) з низкою муніципалітетів. Районні ради та муніципалітети мають різні функції щодо місцевого самоврядування. Так, окружні ради

відповідають за охорону здоров'я, громадський транспорт та певні установи культури. Дошкільні навчальні заклади, початкова та середня школа, комунальні послуги у сфері громадського водопостачання, утилізація сміття, догляд за особами похилого віку, рятувальні служби тощо забезпечуються муніципалітетами. Особливістю Готланду є те, що тут окружна рада має лише один муніципалітет, а функції ради округу та муніципалітету виконує одна й та ж структура [10].

Як на повітовому, так і на муніципальному рівнях діють законодавчі збори (муніципальні ради та збори окружних рад), що складаються від 31 до 101 членів. При цьому кількість членів місцевої ради може бути різною, але завжди їх має бути непарне число. Місцеві ради обираються за пропорційною системою паралельно з загальнонаціональними парламентськими виборами [4].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином політична система Швеції може представляти значний інтерес для сучасної України. Так, помітно, що Швеція пішла шляхом значних обмежень повноважень глави держави. В контексті того, що в Україні серйозній критиці піддається існуюча змішана форма політичної системи, багато хто з політиків та експертів звертає увагу на європейський досвід, де переважає парламентська система правління. Шведський досвід ілюструє певний радикальний підхід при формуванні парламентської моделі. Водночас стабільності цій системі надає унікальна виборча система, запроваджена в цій країні. Тут існує механізм надання переваги для сильних партій зі збереженням певної присутності в парламенті, завдяки «врівноважуючих» мандатів, середніх партій. Завдяки цьому забезпечується стійкість уряду й чітка відповідальність та контрольованість конкретної політичної сили.

Позитивною практикою є застосування окружних, а не загальнодержавних партійних списків. Таким чином, на відміну від України, значною мірою знімається питання закритих списків і проблема того, що до парламенту потрапляють особи, які маловідомі, або зовсім невідомі виборцям. На рівні області чи міської громади відстежити це явище значно простіше, ніж у масштабах країни. Корисною видається практика інституту помічників депутатів, що формуються із партійного резерву. Ця система усуває можливість потрапляння до цієї когорти випадкових людей, дає змогу членам партії, що не потрапили до парламенту, накопичувати необхідний досвід і бути в курсі поточної політичної ситуації, швидко й ефективно заповнювати вакансії. Позитивним досвідом функціонування політичної системи Швеції є перерозподіл управлінських функцій на користь органів місцевого самоврядування. В подальшому важливо детально вивчити соціально-економічну сферу сучасної Швеції – за рахунок чого країні вдається досягнути високого рівня життя населення та забезпечення соціальних гарантій, як функціонує податкова система тощо.

Джерела та література

1. Моренчук А. А. Особливості виборчої системи Швеції / А. А. Моренчук // Актуальні проблеми країнознавчої науки : Матеріали III Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 15–16 грудня 2015 р.) / за ред. В. Й. Лажника. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – С. 101–103.
2. Якушев А. В. Конституционное право зарубежных стран (конспект лекций в схемах) / А. В. Якушев / Автор. материал : А. В. Якушев, ред.-сост. : В. П. Водопьянов. – М. : Приор-издат, 2004. – 368 с.
3. Anton J. T. Administrated Politics. Elite Political Culture in Sweden / J. T. Anton. – Boston : Kluwer, 1980. – 206 p.
4. Congleton R. G. Improving Democracy Through Constitutional Reform: Some Swedish Lessons / R. G. Congleton. – Boston : Kluwer Academic Publisher, 2003. – 245 p.
5. Granberg D. The Political System Matters: Social Psychology and Voting Behavior in Sweden and the United States / D. Granberg, S. Holmberg. – Cambridge : Cambridge University Press, 2009. – 260 p.
6. Grofman B. The Evolution of Electoral and Party System in the Nordic Countries / B. Grofman, A. Lijphart, editors. – New York : Agathon Press, 2002. – 295 p.
7. Lewin Leif. Ideology and Strategy: Century of Swedish Politics / Leif Lewin. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 344 p.
8. Lodin S.-O. The Making of Tax Law: The Development of the Swedish Tax System / S.-O. Lodin. – Amsterdam : IBFD, 2011. – 226 p.
9. Miles L. Sweden and the European Union Evaluated / L. Miles. – Continuum, 2000. – 272 p.
10. Pierre J. The Oxford Handbook of Swedish politics / J. Pierre. – Oxford : Oxford University Press, 2015. – 697 p.

11. Steinmo S. Taxation and Democracy: Swedish, British and American Approaches to Financing the Modern State / S. Steinmo. – Yale University Press, 1996. – 280 p.
12. Sweden // The World Factbook [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/sw.html>
13. Taggart Paul A. The New Populism and the New Politics. New Protest Parties in Sweden in a Comparative Perspective / Paul A. Taggart. – New York : St. Martin's Press Inc., 1996. – 211 p.
14. The Constitution of Sweden the fundamental laws and the riksdag act. – Stockholm : Sveriges Riksdag, 2016. – 222 p.

References

1. Morenchuk A. A. Osoblyvosti vyborchoi systemy Shvetsii / A. A. Morenchuk. // Aktualni problemy krainoznavchoi nauky : Materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konferencii (m. Lutsk, 15–16 grudnia 2015 r.) / za red. V. Y. Lazhnika. – Lutsk : Vezha-Druk, 2015. – S. 101–103.
2. Yakushev A. V. Konstytutsionnoe pravo zarubezhnyh stran (konspekt lektsyy v shemah) / Avtor. materyal : A. V. Yakushev, red.-sost. : V. P. Vodopianov. – M. : Pryor-yzdat, 2004. – 368 s.
3. Anton J. T. Administrered Politics. Elite Political Culture in Sweden / J. T. Anton. – Boston : Kluwer, 1980. – 206 p.
4. Congleton R. G. Improving Democracy Through Constitutional Reform: Some Swedish Lessons / R. G. Congleton. – Boston : Kluwer Academic Publisher, 2003. – 245 p.
5. Granberg D. The Political System Matters: Social Psychology and Voting Behavior in Sweden and the United States / D. Granberg, S. Holmberg. – Cambridge : Cambridge University Press, 2009. – 260 p.
6. Grofman B. The Evolution of Electoral and Party System in the Nordic Countries / B. Grofman, A. Lijphart, editors. – New York : Agathon Press, 2002. – 295 p.
7. Lewin Leif. Ideology and Strategy: Century of Swedish Politics / Leif Lewin. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 344 p.
8. Lodin S.-O. The Making of Tax Law: The Development of the Swedish Tax System / S.-O. Lodin. – Amsterdam : IBFD, 2011. – 226 p.
9. Miles L. Sweden and the European Union Evaluated / L. Miles. – Continuum, 2000. – 272 p.
10. Pierre J. The Oxford Handbook of Swedish politics / J. Pierre. – Oxford : Oxford University Press, 2015. – 697 p.
11. Steinmo S. Taxation and Democracy: Swedish, British and American Approaches to Financing the Modern State / S. Steinmo. – Yale University Press, 1996. – 280 p.
12. Sweden // The World Factbook [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/sw.html>
13. Taggart Paul A. The New Populism and the New Politics. New Protest Parties in Sweden in a Comparative Perspective / Paul A. Taggart. – New York : St. Martin's Press Inc., 1996. – 211 p.
14. The Constitution of Sweden the fundamental laws and the riksdag act. – Stockholm : Sveriges Riksdag, 2016. – 222 p.

Моренчук Андрей Анатольевич, Моренчук Андрей Андреевич. Особенности политической системы Швеции: опыт для Украины. Исследованы особенности политической системы современной Швеции. Отмечается, что в стране не существует Конституции в виде единого кодифицированного акта. Основу конституционного строя определяют четыре документа: Форма правления; Акт о престолонаследии; Акт о свободе печати; Основной закон о свободе высказываний. Указывается, что за формой правления Швеция является конституционной монархией. Полномочия монарха очень ограничены и сводятся к церемониальным функциям. Страна накопила уникальный опыт применения пропорциональной избирательной системы. Ее особые механизмы дают возможность обеспечить стабильность парламентской коалиции и правительства. За счет значительных ограничений полномочий монарха типичные функции главы государства распределены между главой правительства и парламентом. Значительными полномочиями наделены органы местного самоуправления. Выделены элементы, которые целесообразно было бы применить в отечественной практике.

Ключевые слова: политическая система, ограниченная монархия, пропорциональная избирательная система, тальман.

Morenchuk Andrii Anatolievich, Morenchuk Andrii Andreevich. Features of the Political System of Sweden: Experience for Ukraine. The features of the political system of contemporary Sweden are investigated. It is noted that in the country there is no Constitution in the form of a single codified act. The basis of the constitutional order is determined by four documents: Form of government; Act of succession; Act on freedom of the press; The Basic Law on Freedom of Expression. It is indicated Sweden to be a constitutional monarchy in the form of

government. The powers of the monarch are very limited and reduced to ceremonial functions. The country has gained a unique experience in applying of proportional electoral system. Its special mechanisms provide an opportunity to ensure the stability of the parliamentary coalition and government. Due to significant restrictions on the powers of the monarch, the typical functions of the head of state are divided between the head of government and parliament. Local self-government bodies are endowed with significant powers. The elements that are expedient to apply in domestic practice are highlighted.

Key words: political system, limited monarchy, proportional electoral system, talman.

Стаття надійшла до редколегії
21.11.2018 р.

УДК 911.3:327:351.746(100)

Віктор Патійчук

Регіональні аспекти сучасних міжнародно-безпекових проблем

Узагальнено поняття міжнародна та регіональна безпека, безпекові загрози й виклики, глобальні виклики та глобальні проблеми. Розглянуто зміст головних безпекових проблем у глобальному контексті. Проаналізовано основні безпекові проблеми в регіональному контексті. Визначено ступінь впливу безпекових загроз на функціонування безпекової системи регіонів світу. Досліджено основні диспропорції у безпековому розвитку регіонів планети. Розкрито основні недоліки у функціонування сучасної безпекової системи регіонів і світу загалом. Вказано на необхідність вирішення актуальних безпекових проблем і вжиття колективних заходів щодо їх подолання та локалізації.

Ключові слова: безпека регіону, просторові характеристики безпеки, глобальна безпека, безпекова загроза, безпековий виклик, регіональні безпекові проблеми, глобальні проблеми, міжнародні відносини.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасна міжнародна система характеризується підвищеною політичною напруженістю, жорсткою економічною конкуренцією та наявністю багатьох міжнародних та внутрідержавних конфліктів, уключаючи військові, що загалом призводять до дестабілізації міжнародної та регіональної безпеки й становлять серйозні загрози для розвитку світу. Окрім того, багато безпекових загроз уже зараз носять глобальний характер і потребують докладання багатьох міжнародних колективних зусиль для їх локалізації та вирішення. В ранг останніх уключають такі, що фахівцями визнані як глобальні проблеми розвитку людства, серед яких наприклад, ядерна загроза та високий ступінь мілітаризації окремих держав і регіонів світу; наявність значного числа збройних конфліктів; підвищений ступінь сепаратизму та терористичної діяльності в окремих регіонах та країнах світу; наявність значного числа біженців та неконтрольованих міграцій; проблема економічного відставання країн третього світу; часті техногенні катастрофи та стихійні лиха; небезпечні екологічні явища та катастрофічне забруднення навколишнього середовища й вод Світового океану; поява багатьох небезпечних явищ унаслідок парникового ефекту (зміна клімату, танення льодовиків, затоплення окремих територій тощо) й зменшення озонового шару планети; вичерпність мінеральних ресурсів та дефіцит паливних матеріалів; складні демографічні проблеми в багатьох країнах і регіонах світу; висока смертність населення в країнах, що розвиваються; поширеність багатьох небезпечних і невиліковуваних хвороб, як наприклад СНІД, онкохвороби та інші захворювання; проблеми безробіття, голоду й зубожіння населення в країнах Африки, Азії та Латинської Америки тощо. Особливо чітко спостерігаються суспільно-політичні та соціально-економічні й екологічні зміни у світі на регіональному рівні, що потребує вжиття складних комплексних заходів щодо їх регулювання й потребує наукового узагальнення.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Міжнародні безпекові проблеми постійно моніторяться